

AZ OCDE TÁVLATI TANTERVI IRÁNYELVEI

Az OCDE (Organisation de Cooperation et de Développement Économiques) fejlett és kevésbé fejlett *tőkés országok gazdasági szervezete*, amelyet 1960-ban alapítottak Párizsban. Bevallott és hirdetett célja a gazdaság legerőteljesebb fejlesztése, a foglalkoztatottság biztosítása, az életszínvonal emelése, a pénzügyi stabilitás fenntartása a tagországokban és ezáltal a világgazdaság fejlődésének elősegítése, főképp a fejlődő országok gazdaságának támogatása. Célja továbbá a világkereskedelem elősegítése multilaterális alapon és minden diszkrimináció kiküszöbölésével.

Az OCDE jelenlegi tagjai: NSZK, Ausztrália, Ausztria, Belgium, Kanada, Dánia, Spanyolország, Egyesült Államok, Finnország, Franciaország, Görögország, Írország, Izland, Olaszország, Japán, Luxemburg, Norvégia, Hollandia, Portugália, Anglia, Svédország, Svájc, Törökország.

Az OCDE Pedagógiai Központja

Az OCDE keretében működik az *Oktatásügyi Kutatások és Reformok Központja* (Centre pour la Recherche et l'Innovation dans l'Enseignement). Ezt Ford-alapítványból és a Shell Társaság adományából hozták létre 1968-ban. A Központ főbb célkitűzései:

1. a neveléssel kapcsolatos kutatások bátorítása, támogatása és ilyen kutatások végzése;
2. olyan úttörő kísérletek bátorítása és támogatása, amelyek az oktatás terén újítások kipróbálását és bevezetését célozzák;
3. a tagországok közötti kooperáció fejlesztése az oktatásügyi kutatások és reformok területén.

A fenti központ 1970 júniusában Kasselben szakértői bizottságot hívott össze az *1980-as évek iskolai tantervi irányelveinek meghatározása* céljából. A bizottság munkájáról beszámoló jelentést készített, amely 1972-ben jelent meg.

A beszámoló az Előszó és Bevezetés után a következő fejezeteket tartalmazza:

- I. A számításba veendő tényezők az 1980-as évek számára érvényes tantervek készítésénél
- II. A változás következményei a tanított tantárgyakra vonatkozóan
- III. Az új tanítási és tanulási módszerek kihatásai és az erre a változásra való rendszeres felkészülés
- IV. A tantervek átalakulásának következményei az iskolára és a társadalomra
- V. Az értékelés és problémái
- VI. A tantervek tökéletesítése és az újítások elterjesztésének problémái
- VII. Véggözetkeztetések és ajánlások

A következőkben a *beszámoló I. fejezetét* tesszük közzé.

Mint hogy az oktatás növekvő jelentősége tény, csaknem bizonyos, hogy az iskolai tantervekre ma befolyást gyakorló politikai, gazdasági és társadalmi tényezők az 1980-as években még nagyobb erővel fognak hatni. A létszámokat, a beruházási költséget, a befektetett tőkét tekintve az oktatás még jelentősebb vállalkozás lesz, mint ma. A fiatalok többen lesznek, és hosszabb ideig maradnak tanintézményekben; az iskolába járó lakosság tehát az egész lakosságnak a jelenleginél nagyobb részét fogja képviselni; néhány tagországban a fiatalok még az iskola elhagyása előtt szavazati joggal fognak rendelkezni. Ugyanakkor a társadalmi változások ritmusa meggyorsul: a hatalomgyakorlás új módjai jelennek meg és a szabadidő megnövekszik, miközben csökken a munkanap.

Az iskola nem térhet ki e fejlődés elől. A pedagógusok — szembe találván magukat e kívülről jövő erős hatásokkal és maguk is érintve lévén a társadalmi változásoktól — egyénileg is és szakmai szervezeteik közvetítésével is újból kívánják megfogalmazni szerepüket. Ami a tanulókat illeti, korábban válván éretté, nagyobb mértékben kívánnak részt venni a döntésekben.

A politikai tényezők

Az ember szívesen mondaná, hogy az iskolának kívül kell maradnia a politikán, de az oktatás nagyobb jelentőségű dolog annál, sem hogy teljesen a specialistákra lehetne bízni. A választó polgár azt várja a politikai pártoktól, hogy a szociálpolitika általános vonatkozásait érintő célokról és ezek között az oktatáspolitikai célokról világos elképzelésük legyen. A kormányok számíthatnak és számítaniuk is kell a szakemberek segítségére a célok megvalósításában és a nemzet által elfogadott szociálpolitika alkalmazásában. De a szakembereké a felelősség a tantervek és az oktatási folyamat részleteiért, az alkalmas módszerek megtalálásáért, a tantervi újítások elősegítéséért. Hogy milyen mértékben vállalják a szakemberek, különösképpen a gyakorló pedagógusok ezt a felelősséget, az elkerülhetetlenül függ a tagországok oktatási rendszereinek centralizáltsági fokától.

Fontos politikai tényező az a mozgalom, amely az oktatás terén az esélyek egyenlőségét van hivatva biztosítani: kifejezésre jut ez azoknak a reformátoroknak a hangjában, akik a képességeket figyelembe vevő egységes iskola (école polyvalente) bevezetését szorgalmazzák. Ezt a követelményt ugyan országonként nagyobb vagy kisebb nyomatékkal hallatják, Európában mégis valamennyi oktatási rendszer kénytelen figyelembe venni a tanulási esélyek egyenlőségéért, a túlzott specializálás ellen fellépő politikai természetű erők nyomását.

A gazdasági tényezők

A jelenkori tudományos és technikai forradalom meglepő változásokat idéz elő a ma embereinek szakmai életében. Az új felfedezések és technikák gyökeresen átalakítják az ipari és a kereskedelmi ágazatok nagy részét; a hagyományos szakképzett munkaerőt gépek helyettesítik, amelyeket félig szakképzett munkaerő szolgál ki; a szakképzettség újonnan létrejött formái viszont ma jelentős tudományos felkészültséget igényelnek; végül az automatizálás és a számítógépek sok tisztán rutinmunkát kiküszöbölnek. Ilyen körülmények között lehetetlen előre látni, hogy mindent tekintetbe véve milyen típusú tudás és szakképzettség lesz a fiatalok számára a leghasznosabb. A jelenlegi évtized más szakképzettségeket

igényel, mint az előző, és még nem ismeretesek azok, amelyeket a következő évtized fog követelni. Egy dolog biztos: mégpedig az, hogy a munkában álló emberek többségének szakmai helyzete gyors megváltozását kell elviselnie, és az 1980-as évektől — nagyon valószínű — élete folyamán többször is foglalkozást kell változtatnia. Emellett: az ismeretek mennyisége oly mértékben növekszik, hogy az iskolában annak csak egyre kevesebb hányadát lehet tanítani. Bizonyos tantárgyakban, főképp a tudományos tárgyokban, a fejlődés oly gyors, hogy az iskolai tantervek 20—30 évvel elmaradnak. A tantervek megújítása során, amelyet folyamatosan kellene végezni, főképp ama ismeretek és technikai eljárások elsajátításának problémáival kell foglalkozni, amelyek a tanulók számára lehetővé teszik képzésük folytatását felnőtt korukban.

Az 1980-as években az ipar és a kereskedelem olyan férfiakat és nőket igényel, akik képesek a tőlük megkívánt feladatok változásához alkalmazkodni, és alkalmasak új dolgok megtanulására és képzettségük állandó kiegészítésére. Alapvetően fontos lesz a szellemi kíváncsiság és az önálló tanulás képességének a fejlesztése. Míg a múltban azt lehetett mondani, hogy az oktatás ismeretek átadása, a tanuló buzdítása kívülről rákényszerített információk befogadására, és ha sikerült neki, azok igazolására, addig úgy tűnik, ma a kérdések feltevésének a szükséglete és a törekvés meg a képesség azok megválaszolására fontosabb, mint teljesen kész ismeretek elsajátítása.

Az elmúlt húsz év folyamán az iskolarendszernek meg kellett felelnie az ipar, a kereskedelem és a felsőoktatási intézmények kívánalmainak, amelyek azt kérték tőle, hogy bizonyos kevés számú tantárgyban mélyebb ismereteket adjon. Ez a jobb tanulók számára már gyakran túlhajtott specializáció az általános képzés rovására történt. Tehát bizonyosan fel fogják ismerni, hogy az általános képzés fontosabb, mint ezek a rövid lejáratú szükségletek, amelyek az ismeretek ellenőrzésének eltúlzott szerepéhez vezettek az oktatási folyamatban. Elhanyagolták a különböző tantárgyi, főképp természettudományi ismeretek társadalmi vonatkozásait, amely természettudományi ismeretek pedig rendkívül mély hatást gyakorolnak a társadalomra.

Az iparban jelenleg végbemenő átalakulások egyúttal maguk is kétségtelenül hozzá fognak járulni az oktatás megjavításához. Vannak új technikák, új vezetési eljárások, amelyeknek megfelelő alkalmazása a tanulást hatékonyabbá teheti. Új tanulási eszközök és rendszerek kidolgozása az önálló tanulás több lehetőségét nyitja meg: a vezetési eljárások mind az oktatók és az adminisztratív személyzet, mind a pénzügyi források jobb elosztásához adnak ösztönzést. A nevelésügy finanszírozói tudni óhajtják, vajon a ráfordított összeg megtérül-e; a szakembereknek tehát tudomásul kell venniük, hogy tanulmányozniuk kell az oktatási költségek rentabilitását.

Társadalmi természetű tényezők

Megváltozóban vannak ma a tekintély különböző formái és a hagyományos szankciók is eltűnnek; szülők, tanárok, politikusok és papok nem váltanak ki automatikusan tiszteletet. A tanulók korábban érnek, és több pénzük van; észreveszik az ellentmondást az iskolában érvényes és alkalmazott törvények és azok között a törvények között, amelyek a tág értelemben vett társadalmat igazgatják. Az iskolán kívüli kapcsolataik, a tömegkommunikációs eszközök révén (amelyek egyre nagyobb mértékben kötik le a fiatalok figyelmét, táplálják őket

információkkal, alakítják vágyaikat, befolyásolják ítéletüket és véleményeiket) rájönnek, hogy a problémákat nem lehet olyan egyszerű módon sem megfogalmazni, sem megoldani, mint a hagyományos nevelés erkölstanában.

Hogy e pontra röviden kitérjünk, elmondhatjuk, hogy sok hitetlen és keresztény egyetért morális kérdésekben. Jelenleg sok problémát illetően a határvonal inkább a hitetlenek kategóriáján belül húzódik, mint a keresztények és a hitetlenek között. Sok ember például, függetlenül vallásától és világnézetétől, a házasság előtti szüzességen és a házassági hűségen alapuló nemi erkölcsöt vallja; de egyre nagyobb arányban vannak emberek, főképp természetesen fiatalok, akik a szexuális magatartást az egyéni ízlés és megítélés dolgának tekintik, ha mások érdekeit nem éri sérelem. Fontos emlékeztetni arra, hogy kiváló és nagyon magas erkölcsi érzékkel rendelkező férfiak és nők jelentős számban vallanak ilyenfajta nézeteket számos olyan problémát illetően, amelyben a konvencionális erkölcs híveinek gyakran semmi mindanivalójuk nincs.

A társadalom átalakult: viszonylag egyszerű és állandó közösségből, amilyen egykor volt, hatalmas szövedék lett, amelyben a serdülő könnyen önmagát veszti. Ezért helyes lenne kiterjeszteni a társadalmi nevelést, a hangsúlyt olyan tanácsokra téve, amelyek a fiatalnak lehetővé teszik a tájékozódást. Valószínű, hogy gazdasági érdekekből (minél nagyobb egy iskola, annál kevésbé kerül sokba) és a tanszemélyzet gazdaságosabb elosztása érdekében az oktatást elég nagy létszámú középiskolába koncentrálnak majd. Ilyen körülmények között az a szükséglet, hogy minden tanuló személy szerint kellő figyelemre méltassanak, élesebb formában fog jelentkezni. A fiatalok ma az előző generációk számára ismeretlen feszültségeknek vannak alávetve. A tömegkommunikációs eszközök olyan dolgokra nyitották ki szemüket, amelyeket még néhány évvel ezelőtt nem ismerhettek volna vagy alig. Egyes félelmek és tilalmak megszűnése lehetővé tette számukra, hogy önmagukat adják, és hogy könnyebben szembeszálljanak a tekintéllyel. A lázadásra való hajlam, amely természetes az ifjúságnál, súlyosbodott annak a szakadéknak a következtében, amely ma a generációk között fennáll, és amely a műszaki és társadalmi átalakulások gyorsasága következtében maga is kiszélesedett. Régebben, ezzel ellentétben, a művelődési, erkölcsi és társadalmi kötelek tisztelete segítette ennek a szakadéknak az áthidalását. Ezek azonban eltűntek, és semmi sem helyettesítette őket.

Társadalmi tényezők az iskolán belül

A társadalmi fejlődés eme tartós irányzatai mély hatást fognak gyakorolni az iskola tanterveire és szervezeteire. Hogy szembenézehessenek az 1980-as évek új helyzeteivel, elő kellene segíteni a tanuló részvételét az iskolai döntésekben; a tanítási módszereket inkább a tanulóra, mint a tanárra kellene összpontosítani; fejleszteni kellene az önálló munka szokását, és meg kellene adni ehhez az eszközöket. Ha igaz, hogy a tudás nem valami, amit birtokolunk, hanem tevékenység, akkor a tanároknak nem azon kell igyekezniük, hogy gyakoroltassák tanítványaikat oly kérdések megválaszolásában, amelyekre a válaszok már ismeretek, hanem, hogy megtanítsák őket olyan problémák kezelésére, amelyek valószínűleg a közeljövőben vetődnek fel. Ennek következtében a tanárok nem tekintik már sokáig önmagukat úgy, mint minden ismeret forrását.

Az iskolai fegyelemben kétségkívül jelentkezni fognak a tanár szerepében végbement változás következményei. Az aktív tanulást szem előtt tartó tantervekkel az unalomból eredő fegyelmezési nehézségek csökkennek. Mellékesen megjegyezzük: olyan kísérletek fényében, amelyek a fegyve-

lem szabályainak megszegését a tanulók illetékességi körébe utalták, úgy tűnhet, hogy más magatartásbeli nehézségek az adminisztrációs személyzet hatásköre következtében továbbra is jelentkeznek

Senkinek nem kell többé egész nap dolgoznia, és igen valószínű, hogy a szabadidő tovább növekszik. A szabadidő magasrendű örömök, kielégülés forrása lehet, de rokonértelmű lehet a teljes unalommal is, amely éppen ezért társadalomellenes viselkedést szülhet. Remélni kell, hogy egyre növekszik azoknak az embereknek a száma, akik munkájukban örömeiket lelik, úgyhogy nehéz lesz különbséget tenni fizetett tevékenység és szabadidő-tevékenység között. Amilyen mértékben a munkafeltételek javulni fognak, talán úgy válnak egyre kevésbé nyomasztókká a munkakörülmények és a szabadidő-körülmények közötti eltérések. De sok ember számára szabadidő és munka mindig megkülönböztethető dolgok maradnak: ők mindig megerősítik Arisztotelész eszméjét, amely szerint az emberek azért dolgoznak, hogy élvezhessék szabadidejüket. Az iskolának tehát alapvető feladata, hogy lehetővé tegye a fiataloknak minden képességük kibontakoztatását annak érdekében, hogy szabadidejük a lehetséges legnagyobb örömet és élvezetet nyújthassa számukra.

Az iskolai programoknak a foglalkozások lehető legszélesebb skáláját kell tartalmazniuk — benti és szabadtéri foglalkozásokat egyaránt — úgy, hogy minden tanuló találhasson közöttük valamit, ami felkelti lelkesedését. Az iskolai tevékenységek sikere attól függ, milyen mértékben vannak tekintettel minden tanuló sajátos érdeklődésére. De az iskolának arra kell nevelnie tanítványait, hogy megfontoltságot tanúsítsanak kedvteléseik megválasztásában, és arra kell ösztönöznie őket, hogy a tömegkommunikációs eszközökkel: a mozielőadásokkal, a televízióközvetítésekkel, a popzenével szemben aktív és ne passzív legyen a magatartásuk. A tanulóknak legalábbis kapcsolatba kell kerülniük más szórakozási formákkal is, mint amilyen pl. a színház, az opera, a klasszikus muzsika. A célnak annak kell lennie, hogy felnőtt korukban a legnagyobb értékű kielégülést jelentsék számukra a tanulókorukban történt választásaik.

Tudjuk természetesen, hogy a hagyományos tantárgyak is olyan érdeklődést tudnak kelteni, hogy a tanulók az iskola elhagyása után saját kedvtelésből is örömmel foglalkoznak velük; a tanárok jól tennék, ha ebből a szempontból újból megfontolnák tárgyuk értelmét. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a mély rokonszenvet, amelyet sok serdülő mások hátrányaival és gyengeségeivel szemben tanúsít, és alkalmat kellene adni számukra, hogy hasznosítsák magukat a közösségben.

Ha megértjük, hogy — mint fentebb mondtuk — mindenkinek minden fokon részesednie kell az oktatásban, új értelmet nyer a régi mondás, amely szerint az iskola nem vége, hanem kezdete a tanulmányoknak. Ez azt jelenti: a tanulóknak és a szülőknek meg kell érteniük, hogy az iskolai képzés a nevelésnek csak első szakasza.

A nemzeti oktatási rendszerek összehangolásának szükségessége

Az 1980-as években annak a mozgalomnak a meggyorsulását lehet várni, amely egy bizonyos nemzetközi egyöntetűséghez vezet. A különböző országok között a turizmus és a tömegkommunikációs eszközök révén egyre szorosabb kapcsolatok alakulnak ki, és hála a közös piacnak, a kereskedelmi és ipari kötelek megsokszorozódnak. Ez a fejlődés mást igényel, mint egyszerűen kiterjed-

tebb ismeretét mindannak, ami más országokban végbement, mást, mint külföldön tett gyakori magánlátogatásokat, mást, mint nemzetközi konferenciákat. Megkívánja a tanulók szabad bejutását külföldi egyetemekre a középiskola elvégzése után, különböző országok egyetemi és pedagógiai címei között az egyenértékűséget, nemzetközi kooperációt a tantervi újítások terén és talán még gyermekcsoportok (és alkalomadtán tanárok) cseréit is a tagországok iskolái között a tanév folyamán.

A nemzetközivé válás e folyamata megkövetelné az idegen nyelvek tanításának a felülvizsgálatát. Mint ahogy a következő fejezetben felvetjük, egyáltalán nem szükséges, hogy a nagy országok rendszeresen több élő nyelvet tanítsanak. A lényeg az, hogy a nyelvtanítás olyan új és kipróbált módszereit alkalmazzák, amelyek lehetővé teszik a megértést és a megértetést. Egy ország nyelvének a tanulása magában kell, hogy foglalja az illető ország történelmének, földrajzának, műveltségének némi tanulmányozását is.

Az egyetemek

Az egyetemi képzés — mint ahogy ezt könnyű megállapítani — belépőt jelent magasabb bérezésre és beosztásra; ebből a tényből kifolyólag az egyetemeknek közvetlen és mély befolyásuk van az iskolai tantervekre; a befejező középiskolai osztályok általában előkészítő osztályok. Ebből következik, hogy az iskolai osztályok tanulmányi terve még akkor is ezt a hatást tükrözi, ha a tanulók jelentős része minden valószínűség szerint meg sem kíséri a bejutást felsőoktatási intézménybe. A középiskolai tantervek tehát az egyetemi képzéshez igazodnak, ugyanakkor azonban a nevelés más, ugyancsak fontos területei veszítenek jelentőségükből. Ezt a torzulást kiküszöbölni csakis az iskolák és az egyetemek közötti, az egyetemi felvétel követelményeire vonatkozó együttműködéssel és konzultációkkal lehet. Az ilyenfajta konzultációkból az az előny is származik, hogy az iskoláknak lehetővé válik az egyetemeken tanított különböző szaktudományok területén végbement fejlődés gyorsabb figyelembevétele.

Vizsgák, értékelés

A vizsgák szerepe a középfokú oktatásban mindaddig egyre növekedett, és még mindig növekszik, pedig csökkennie kellene. Bebizonyosodott, hogy az elemi tanulmányok végén minden szelekció eltörlése felszabadító hatást gyakorolt az elemi oktatás tantervére, mert megkönnyítette a tanítók számára, hogy figyelmüket valamilyeni tanuló sajátos szükségleteire fordítsák. Az oklevél (diploma-)szerző vizsgák még mindig jelentős kényszerítő hatást gyakorolnak a középiskolai tantervekre. Jogosulatlan elsőbbséget biztosítanak a képzés ama területeinek, amelyekre a vizsga kiterjed, más nevelési területek sérelmére, amelyek a vizsgán nem szerepelhetnek, de amelyek éppen olyan fontosak, mint például az érzelmi fejlesztés, a társadalmi nevelés, a szabadidő-tevékenységek. Úgy tűnik, a vizsga valahogy önmagát táplálja. Bizonyos alacsonyabb fokú foglalkozásokra való képesítés feltételei olyan ismereteket tartalmaznak, amelyek nincsenek kapcsolatban a foglalkozás gyakorlatával. Az elvégzett kutatásokból mindenesetre azt a végkövetkeztetést lehet levonni, hogy a vizsgák nagyon pontatlan jelzéseket adnak a tanulók jövőendő érvényesülésére vonatkozóan, akár a felsőfokú tanulmányokról, akár a jövőendő életpályáról van szó. Jellemző, hogy éppen a matematikai számológépeket használó iparágakban tapasztalják, hogy

legjobb alkalmazottaik nem szükségképpen azok, akik matematikai és tudományos képzésben részesültek.

A vizsgák szerepe csökkenne, ha kiegészítenék vagy helyettesítenék őket a tanárok által kidolgozott eredménymutatók, amelyek folyamatos iskolai feljegyzésen alapulnak. Az egyes tanulók által választott tantárgyakban elért eredményeket igen jól lehetne ábrázolni az eredménymutatókban sok fokozatú skála segítségével, csökkentve ezáltal a kevés fokozatú állami vizsgák eredményezte átlagok jelentőségét. Hogy az eredménymutatók többet mondjanak, jó lenne írásbeli magyarázatokat csatolni hozzájuk a tanulók személyi tulajdonságaira vonatkozóan. Nagyon is lehetséges, hogy az eredménymutatók alkalmazását a vizsgák helyett kedvezőtlenül fogadná az ipar és a kereskedelem, mert — éppúgy mint a felsőoktatási intézmények és a szakmai szervezetek — megszokták, hogy szelekció alkalmazása céljából a vizsgák eredményeire támaszkodjanak. Arra kellene tehát nyomatékkal felhívni a munkaadók figyelmét, hogy személyzetük alkalmazásakor jobban alapozzanak a beszélgetésekre és az alkalmassági vizsgálatokra (tesztekre). Ezzel el lehetne érni, hogy az az ellenőrző szerep, amelyet a társadalomba való belépéskor az oktatás játszik, csökkenjen. Ha az iskolák megszűnnének a szakmai szelekció intézményei lenni, bizonyosan felszabadultabbakká, kellemesebbekké válnának, és növekednék képző hatásuk.

A pedagógusok

A pedagógusokat sokkal szorosabban kellene bevonni a tantervek készítésébe egyrészt azért, mert e tekintetben kompetensek, másrészt mert az ő feladatuk e tervek alkalmazása. (Valószínűnek látszik egyébként, hogy társadalmi helyzetük abban a mértékben emelkedik majd, amilyenben növekszik a világon a pedagógushiány és a nevelés jelentősége.)

Ezzel természetesen nem azt akarjuk mondani, hogy a pedagógusok sürgetni fogják az újításokat. Számos okuk van arra, hogy fenntartásaik legyenek a változtatásokkal kapcsolatban, főképp mert olyan ismeretekre és készségekre tettek szert, amelyek idővel elavulnak. Küzdeniük kell az ellen az embernél természetes törekvés ellen, hogy ellenáll minden olyan változásnak, amely azt, amit megszerzett, elavulttá tehetné. A középiskolai tanárok, akiket főképp a tárgyak érdekkel (és emiatt kétségkívül kevésbé érzékenyek a tanulók sajátos szükségletei iránt, mint az alsófokú oktatásban működő pedagógusok), inkább konzervatívabbak. A hagyományos középiskolai oktatásban a tanár elszigeteltsége az osztályban nem serkent újításra. Mégis a pedagógusok jelentik potenciálisan a legfőbb újító tényezőt, ha a változás gyakran azoktól is származott, akik saját csoportjukon belül a kisebbséget alkotják.

Hogy a lehetőség hatóerővé váljék, és hogy a pedagógusok készek legyenek a tantervi újításokra, képzésüknek és továbbképzésüknek meg kell őket győzni arról, hogy e téren nekik van fő szerepük. Mindeddig a pedagógusok számára nyújtott alkalmak tapasztalataik feltárására és a pedagógia új eredményeivel való megismerkedésre éppannyira véletlenek voltak, mint korlátozottak. A tanfolyamokon való részvétel tapasztalatai alapján valamennyi tagországnak sürgős tennivalója tömegesen bátorítani és kiterjeszteni rendszeres alapon a hivatás gyakorlása folyamán történő továbbképzést. Ennek sok formája lehetséges az iskolai tapasztalateserétől az iskolán kívül szervezett általánosabb jellegű képzésig.

A fenti célból az iskolai elfoglaltságból egy ésszerű óraszámot fenn kellene tartani arra, hogy a tantestület tagjainak módjuk legyen együttes tevékenységre,

gondolataik kicserélésére az interdiszciplináris és integrált oktatás megszervezésére vonatkozóan: a szabadon szervezett team-tanítás igen termékeny kapcsolatokat teremthetne a tanárok között; a képmagnó és a zártláncú televízió pedig az önkritika eszközei lehetnének. A munkahelyi képzés erősítése céljából olyan központokat kellene létrehozni a tanárok számára, ahol együtt megtalálhatnák a válaszokat az osztályban előforduló gyakorlati problémák megoldására.

Ami az iskolán kívül szervezett tanfolyamokat illeti, ezeket nemcsak az iskolai szünetekben és a hétvégeken kellene tervezni, hanem a tanítási idő alatt is. Ezeket a tanfolyamokat — amennyire csak lehetséges — működő pedagógusoknak kellene tartaniuk, és a résztvevők aktív tevékenységén kellene alapulniuk. Ez a tényleges részvétel biztosítja a tanfolyam iránti valódi érdeklődést, és vitathatatlan gyakorlati jelentőséget ad neki egy olyan hivatást gyakorló emberek szemében, akik általában gyanakvással tekintenek azokra, akik a tantervet meg akarják változtatni. A résztvevők lakóhelyén rendezett tanfolyamoknak előnye, hogy egymás ismeretében és időben is jobban biztosítják a véleménycserét a tanfolyami foglalkozásokon kívül is. Fontos intézkedni arra nézve is, hogy a továbbiak során a tanárok tanácsadókhöz fordulhassanak azokkal a nehézségeikkel, amelyekkel a tanfolyamon tanultak alkalmazása során találkozhatnak. Amennyiben a tantervi újításokkal kapcsolatos kísérleteket nem működő pedagógusok szervezik, azoknak olyan példamutató kísérleteknek kell lenniük, amelyeket minden pedagógus adaptálhat saját intézményében, saját növendékei számára, saját tapasztalata fényében.

A tanulók

Ami az egész világon végbemegy, azt mutatja, hogy az egyetemi hallgatók elégedetlenek azzal a képzéssel, amelyben részesülnek, elégedetlenek a társadalommal általában. Fő törekvésük: nagyobb részvétel az őket érintő döntésekben, ez az oktatásügy legtöbb szakembere részéről kétségkívül helyeslésre talál. Csak a hallgatók egy csekély kisebbségének módszerei elfogadhatatlanok, mert az erőszakból erednek, s megfosztják társaikat más célok követésének a szabadságától. Az oktatókat nem a hallgatók ez utóbbi nagy többsége részéről éri a fő kihívás, mert ők — elkerülvén ugyan a szembeszállást ezzel a kisebbséggel — visszautasítják az erőszakot: ez inkább sokak kétértelmű magatartásának a következménye e kisebbséggel szemben, amely számára kényelmesebb jelszavak kiabálása, mint meggondolt vita folytatása.

Jogos a felsőoktatásban tapasztalható zűrzavarért a felelősség egy részét az alsóbbfokú iskolákra hárítani. Ténylegesen ezek a problémák már az iskoláskorban kezdenek jelentkezni, és kétségtelenül csak súlyosbodni fognak abban a mértékben, ahogy a középfokú tanulmányok befejezésének a korhatára emelkedik. Tervezeteket kellene készíteni, hogyan lehetne több lehetőséget adni a tanulóknak a tantervek befolyásolására, nem azért, mert a militáns diákok több beleszólást követelnek, hanem mert ez pedagógiai szempontból jó és kívánatos. Úgy látszik, nincs ok, amiért ne vennének részt az oktatás tartalmát és módszereit illető döntésekben. Az az energia és lelkesedés, amelyet a tanulóknak ilyen felelős feladatok vállalásában, egészséges dolog, amelyet konstruktív irányba lehet terelni. Ez főképp a 16—19 éves korcsoportokra vonatkozik, de fiatalabb tanulókra is, különösképpen azokra, akik abba akarják hagyni iskolai tanulmányaikat, mihelyt erre törvényes lehetőségük van, és akiket éppen ezért nem sza-

hadna megfosztani a lehetőségtől, hogy élenjáró szerepet játsszanak idősebb tanulók jelenléte esetében is.

Minden tanulónak módjában kellene állni, hogy bizonyos mértékig választhasson a tanított tantárgyak és a felkínált tevékenységi lehetőségek között, ugyanakkor kétségkívül kötelezően meg kell tartani a tantárgyak bizonyos körét az általános képzés biztosítása céljából, különösképpen a társadalmi és gazdasági rendszert érintő ismereteket; és minél kevesebb vitát kell lehetővé tenni az oktatás céljairól. A tanulóknak nagy számban lesz szükségük tanáraik tanácsaira, akik — mivel különösen érzékenyek a serdülők részéről megnyilvánuló személyes és társadalmi törekvésekre — konstruktív módon irányíthatják őket a tanulmányaik és az élethivatásuk tekintetében.

Szükséges, hogy a tanulók véleményét az iskola és a fegyelem szervezetét illetően is meghallgassák az intézmény vezető testületében és más hasonló típusú szervben. Minthogy azonban a gyermekek még nem rendelkeznek a felnőttek érettségével, határt szabni is szükséges cselekvési szabadságuknak; ami azt illeti, hogy ezeknek a határoknak szélesebbeknek vagy szűkebbeknek kell lenniük azoknál, amelyek minden állampolgárra kötelezőek, ez olyan kérdés, amelyre vonatkozóan különböznek a vélemények; ami lényeges, az az, hogy a kisebbségnek ne legyen joga a többség akaratát semmibe se venni, és hogy mindenkinek a szabadsága biztosítva legyen.

ÁGOSTON GYÖRGY

PIAGET A GYERMEK BELSŐ SZEMLÉLETI KÉPÉRŐL

PIAGET egyik nemrég megjelent, nálunk kevésbé ismert könyve a gyermek belső szemléleti képéről szól. Szerzőtársával együtt a vizuális képzetek fejlődését dolgozta fel.¹ Ennek a gazdag munkának az ismertetéséről lesz szó az alábbiakban. PIAGET azonban egy másik könyvének előszavában² a következőket írta: „Igaz, hogy tartózkodtunk minden iskolai ismeretre való hivatkozástól. Ez az óvatosság elengedhetetlen volt, hogy elérjük a tiszta pszichológiai célt, amelyet magunk elé tűztünk. De a gyermek spontán reagálásainak ismerete inkább ösztönző lesz az esetleges pedagógiai alkalmazás szempontjából.” PIAGETnak a belső szemléleti képről írt munkája szintén tisztán pszichológiai jellegű, de fentebb idézett sorai felbátorítanak arra, hogy ennek a könyvének ismertetésénél és ezen a fórumon rámutassunk néhány vizuális pedagógiai problémára is. Ennek a lehetőségére utal egyébként — bár paradoxonnak tűnhet, a „L'image. . .” előszava is, melyben PIAGET a munkának arra a „jelentős hiányára” utal, hogy nem foglalkozik a belső szemléleti kép szerepével a „spontán rajzban”, sem a gyermek „alkotó képzeletével”, hanem csupán a gondolkodás funkciójával összefüggő vizuális képzetekkel. Nos, ami a „spontán rajzolást” illeti, PIAGET egy következő könyvében³ a rajzolásról írott fejezetben hivatkozik LUQUET könyvére⁴ és pedig úgy, hogy LUQUET bizonyos megállapításai „figyelemre méltó bevezetést képeznek az 'image mentale' tanulmányozásához” (52. old.). PIAGETnak ezt a megállapítását,

¹ Címe: „L'image mentale chez l'enfant. Étude sur le développement des représentations imagées” par Jean Piaget et Bärbel Inhelder. Bibliothèque Scientifique Internationale. Presses Universitaires de France. 1966.

² La géométrie spontanée de l'enfant. Presses Universitaires de France. 1948.

³ La psychologie de l'enfant. Presses Universitaires de France. 1966.

⁴ G. Luquet: Le dessin enfantin. Alcen. 1927.